

УДК 336.719

Інноваційні перспективи розвитку в банківській системі України

Трудова М.Є.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансового та банківського менеджменту
Університету митної справи та фінансів

Статтю присвячено інноваційному розвитку банківської системи України. Велику увагу приділено причинам та проблемам у банківських нововведеннях. Висвітлено проблеми процесу інтеграції України у світовий економічний простір. Описано основні кроки для підтримки інноваційної політики на ринку банківських послуг.

Ключові слова: інновації, фінансові послуги, інноваційна діяльність, банківська інновація, Інтернет-банкінг.

Трудовая М.Е. ИННОВАЦИОННЫЕ ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ В БАНКОВСКОЙ СИСТЕМЕ УКРАИНЫ

Статья посвящена инновационному развитию банковской системы Украины. Большое внимание уделено причинам и проблемам в банковских нововведениях. Освещены проблемы процесса интеграции Украины в мировое экономическое пространство. Описаны основные шаги для поддержки инновационной политики на рынке банковских услуг.

Ключевые слова: инновации, финансовые услуги, инновационная деятельность, банковская инновация, интернет-банкинг.

Trudova M.E. INNOVATIVE FUTURE DEVELOPMENT IN THE BANKING SYSTEM OF UKRAINE

This article is devoted to innovative development of the banking system of Ukraine. Much attention is paid to the causes and problems in the banking innovations. Highlights the problems of integration of Ukraine in the global economy. The basic steps to support innovation policy in the banking market.

Keywords: innovation, financial services, innovation, innovation banking, internet banking.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Проблеми, які виникають в соціальному та економічному житті, безпосередньо впливають на стан банківської системи, спричиняють виникнення проблем у сфері формування та використання ресурсів. Завдання, що стоїть перед банківською системою України, є становлення, розвиток та функціонування системи, які можуть відбуватися в умовах невизначеності і нестабільності економіки. Цьому можуть сприяти інновації, які здатні покращити стан банківської системи в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню банківських інновацій, зокрема інноваційних банківських послуг, приділяється велика увага. Серед вітчизняних авторів можна виділити праці О. Васюренка, А. Єпіфанова, А. Пересади, С. Єгоричевої; у працях російських учених О. Лаврушина, Н. Валенцевої, І. Балабанова, П. Семикова, Є. Золотова широко висвітлюються проблеми банківських нововведень.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті – визначити інноваційні перспективи розвитку в банківській системі України.

Вклад основного матеріалу дослідження. Сьогодні банки в розвинутих країнах практично вичерпали можливості зростання як органічного, тобто за рахунок звичних внутрішніх джерел, так і за рахунок злиттів та поглинань. Таким чином, для забезпечення самозбереження та розвитку в банківських інститутах об'єктивно постає потреба у формуванні нового, інноваційного мислення [3, с. 156].

На нашу думку, основною причиною виникнення інновацій у банківській сфері, як і в інших галузях економіки, є перспектива отримання прибутку. Проте сприятливі умови виникнення банківських інновацій створюються передусім змінами зовнішнього банківського середовища. Основним інституційним фактором, що впливає на процес розробки та впровадження банківських інновацій, є існуюча в країні система регулювання банківської діяльності, а також законодавство, що визначає розвиток інших фінансових ринків.

Банківська діяльність у сучасних умовах значно диверсифікована та є одним із найбільш динамічних секторів економіки. Це обумовлює складність визначення поняття «банківська інновація» [5, с. 345].

Поняття «інновації» (нововведення) сучасна економічна наука трактує як «кінцевий результат інноваційної діяльності, що знайшов втілення у вигляді нового або вдосконаленого продукту, впровадженого на ринку, нового чи вдосконаленого технологічного процесу, який використовувався у практичній діяльності, або в новому підході до соціальних послуг».

Виникнення банківських інновацій обумовлене безперервним рухом підприємницької думки, прагненням обійти конкурентів, інформацією, що поступає, про банківські нововведення зарубіжних країн, а також періодично виникаючими кризами в банківській сфері (загальними або приватними), що є стимул-реакцією до посилення активності в області інновацій, направленої на підвищення фінансової стійкості банку. Інновації у банківській сфері – це кінцевий результат інноваційної діяльності банку, який отримав реалізацію у вигляді нового або вдосконаленого банківського продукту чи послуги, які впроваджені в практичну діяльність.

Класичним вважається визначення Б. Санто, згідно з яким «інновація є суспільним, технічним, економічним процесом, через який практичне використання ідей та винаходів веде до створення кращих за своїми якостями виробів, технологій та в разі, якщо

інновація орієнтується на економічну вигоду, на прибуток, її поява на ринку може принести додану вартість» [8, с. 138].

Банківська інновація має свої особливості. На думку І.Т. Балабанова, банківська інновація – це реалізований у формі нового банківського продукту чи операції кінцевий продукт інноваційної діяльності». Таке трактування вузьке і не охоплює напрям удосконалення технологій. Ураховуючи той факт, що на ринку представлений широкий спектр банківських послуг та продуктів, більшої уваги потребують саме технології, які використовуються банками для надання послуг. Їх безпечність, надійність, швидкість є запорукою ефективної діяльності банку [1, с. 155].

Н.М. Матвійчук визначає банківську інновацію як «синтетичне поняття про діяльність банку у сфері інноваційних технологій, направлене на отримання додаткових доходів у процесі створення сприятливих умов формування і розміщення ресурсного потенціалу за допомогою нововведень, які сприяють клієнтам в отриманні прибутку» [6].

Таким чином, серед дослідників не має універсального визначення поняття «банківська інновація», проте, проаналізувавши існуючі визначення, можна констатувати, що вони мають спільну характеристику – впровадження банківських інновацій призводить

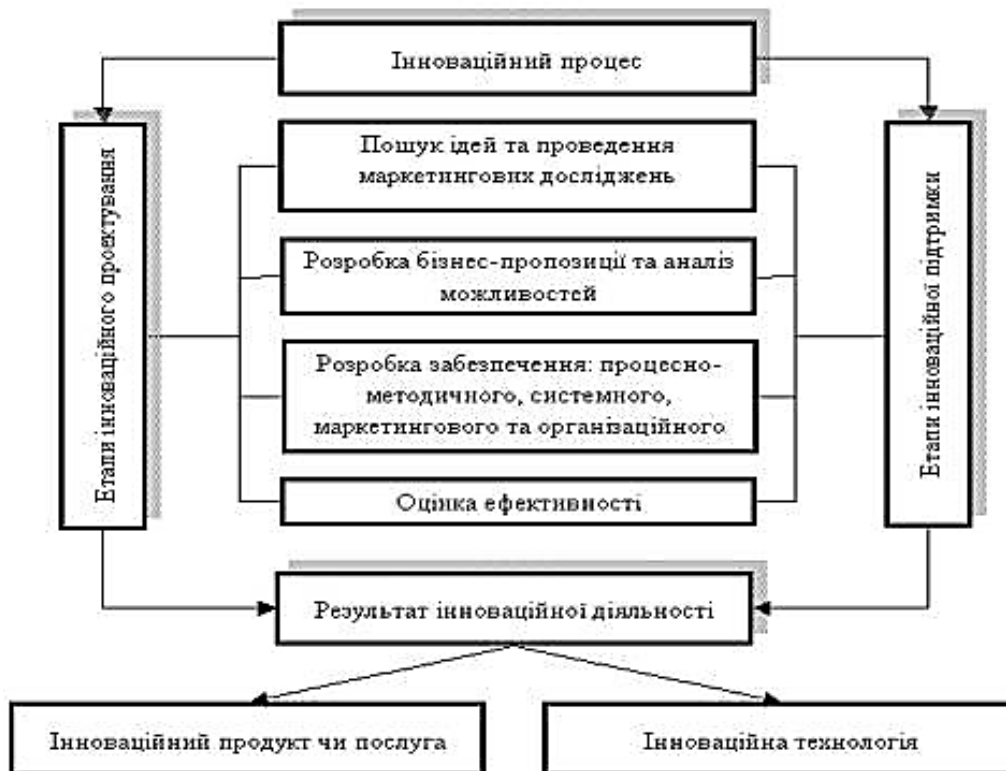

Рис. 1. Процес створення та реалізації банківської інновації

до якісних змін у банківській сфері та сприяє отриманню банками прибутку.

Процеси інтеграції України у світовий економічний простір вимагають вирішення проблеми забезпечення інноваційного розвитку її економіки на основі формування принципово нових теоретико-методологічних підходів та обґрунтування практичних заходів щодо впровадження результатів наукових досліджень.

На нашу думку, в основу інноваційної моделі розвитку банківської системи має бути покладено забезпечення науково-технічного, соціального та економічного потенціалу, залучення міжнародного досвіду та знань українських фахівців для реформування, зменшення впливу тіньового сектору економіки, впровадження високих стандартів життя для кожного громадянина.

Клієнт є основним двигуном інноваційного розвитку банків. У системі банківських послуг для корпоративних клієнтів 60% інновацій запропонував сам клієнт. У випадку приватних клієнтів відносно половини інновацій клієнт був ініціатором [7, с. 190].

Отже, інноваційні послуги виникли завдяки потребам та вимогам клієнта. Дослідники даної проблеми навіть виділяють «вимогливого інноваційного клієнта», на поступки якому йде банк, тим самим пришвидшуючи інноваційний процес (рис. 1).

Будь-які аспекти діяльності банків у сучасних умовах є сферою впровадження інновацій: розробляються нові банківські продукти та послуги, фінансові інструменти та технології обслуговування, змінюються організаційні структури та бізнес-процеси кредитних організацій, застосовуються інноваційні канали збуту та методи реклами [10, с. 28].

Варто зауважити, що в сучасних умовах розвиток банківського бізнесу нерозривно пов'язаний з автоматизацією, впровадженням новітніх технічних засобів і передових банківських технологій щодо просування на ринок банківських продуктів і послуг, а також із пошуком інструментів, що підвищують привабливість банківських послуг, чому сприяють інновації.

Ми вважаємо, що прийняття інновацій у роботу кожного суб'єкта господарювання і галузі в цілому є не тільки отримання прибутку, а й пристосування до змін ринкової кон'юнктури, під-

тримання конкурентоспроможності, зниження операційних витрат та підтримання високих показників надійності та платоспроможності.

Новим трендом у банківських інноваціях є зближення банків із соціальними мережами. Зараз передовими проектами у сфері банківських інновацій є проекти ідентифікації клієнта по світлинах у соціальних мережах. Так, компанія Socure розробила програму Perceive, що використовує біометричні параметри клієнта для його авторизації у програмі мобільного банкінгу. Система вивчає зображення клієнта, зроблене на смартфон, та зіставляє зображення фотографією в мережах Facebook, Twitter и LinkedIn. Після перевірки система ухвалює платіж, або включає сигнал тривоги. На даний час систему використовують декілька лондонських банків у режимі тестування [9, с. 8].

У світовій банківській практиці зараз відбуваються такі інноваційні зміни [7, с. 190]:

- «багатоканальна діяльність» із поєднанням нових і традиційних технологій і інструментів: самообслуговування, дистанційного обслуговування, використання Інтернету, індивідуальні консультації, телефонні центри;
- віртуальні банківські і фінансові технології: управління банківським рахунком, готівкові розрахунки, електронний підпис, укладення договорів, фінансові організації (біржі, банки);
- розосередження й організаційне розділення банку на три елементи: поширення послуг, виробнича частина і портфельний банк, оптимізація банківської мережі: сегментація, зміни у філіях і філіальній мережі;
- комплексне використання нових інформаційних і комунікаційних технологій для електронного і змішаного (традиційного і нового) маркетингу (клієнт сам вибирає форму обслуговування);

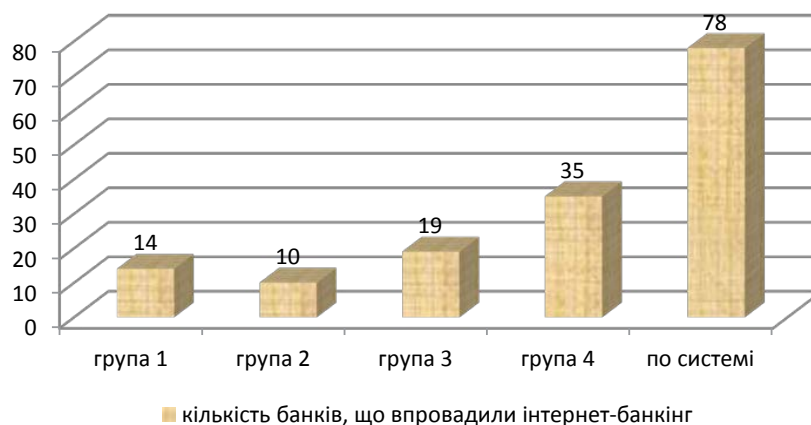

Рис. 2. Рівень упровадження Інтернет-банкінгу банками України

– нові банківські продукти (послуги) на базі нових технологій, нові автомати самообслуговування (моно- і багатофункціональні, інформаційні).

Станом на 01.10.2015 р. 49 із 127 банків, що становить 39%, не мають до цього часу систем Інтернет-банкінгу та пропонують клієнтам управляти своїми рахунками через відділення за допомогою операціоністів, і це при тому, що на початок 2015 р. проникнення Інтернету в Україні досягнуло 58% та охопило 21,1 млн. осіб [2].

Дані щодо впровадження Інтернет-банкінгу банками України в розрізі груп показано на рис. 2.

Станом на 01.01.2015 р. в Україні лише 13 із 127 банків, або 10%, пропонували своїм клієнтам мобільні додатки, через які можливо управляти рахунками, здійснювати платежі, керувати депозитами, оплачувати комунальні послуги і т. д.

Розподіл банків, що вже сьогодні використовують та пропонують своїм клієнтам приєднатися до використання мобільних технологій, зображено на рис. 3 [2].

В Україні рівень інноваційного потенціалу є досить високим, але на сучасному етапі не реалізується в повному обсязі.

Згідно із загальними законами економіки, між фінансовою стабільністю, ефективністю, конкурентоспроможністю та інноваційним потенціалом банку існує стійка залежність, тому фінансові інновації відіграють важливе значення в їх забезпеченні.

На жаль, в Україні практика фінансових інновацій, які реалізовані державними банками, є незначною. Водночас значна питома вага інноваційних ініціатив існує в сегменті

комерційних банків. Українські банки, як правило, залучають досвід своїх західних партнерів, що унеможливорює набуття власного досвіду та власних унікальних розробок, але скорочує витрати на створення нових продуктів, тестування та апробацію.

Так, в Україні впроваджується система онлайн-верифікації BankID. Система є спільним проектом «ПриватБанку» та «Ощадбанку» та створена за образом і подобою до систем, які вже давно використовуються у Великобританії, Швеції та Фінляндії. Система дає змогу підтвердити особу користувача в Інтернеті, використовуючи його банківські дані, і працює за принципом верифікації через Facebook. Ця інноваційна програма дає змогу запобігати шахрайству з банківськими рахунками та пластиковими картками [6].

На сучасному етапі найкрупніші українські банки, такі як «ПриватБанк», ПУМБ, UniCredit Bank, «ОТП Банк» підтримують функцію Інтернет-банкінгу та створення власного кабінету на своїх офіційних сайтах.

На сьогодні «ПриватБанк» є лідером з впровадження інновацій в Україні. Інноваційна політика банку орієнтована на впровадження на всеукраїнському ринку принципово нових провідних банківських послуг, які надають клієнтам нові та спрощені можливості управління своїми фінансами. Безконтактний Android-банкомат – перший у світі банкомат без екрану і клавіатури, який дає змогу отримувати готівку за допомогою мобільного телефону; за допомогою мобільного NFC-гаманця можна здійснювати безконтактні платежі з будь-якого банківського рахунку або картки чи смартфона без стікерів чи secure-елементів. У числі технологій, що було впроваджено

«ПриватБанком» уперше в історії, – SMS-банкінг (1999 р.), OTP-паролі через SMS (2000 р.), P2P-перекази між картками (2003 р.), «Електронна решта» (2009 р.), «Онлайн-інкасація» (2010 р.) та ін.

У травні 2015 р. представники менеджменту «ПриватБанку» приймали участь у світовій фінтех-конференції Finovate (Сан-Хосе, Каліфорнія), де демонстрували хмарну операційну систему власної розробки. Із файлів відео-презентації видно, що із 28,6 млн. клієнтів «ПриватБанку» – 2,8 млн. (приблизно 10%)

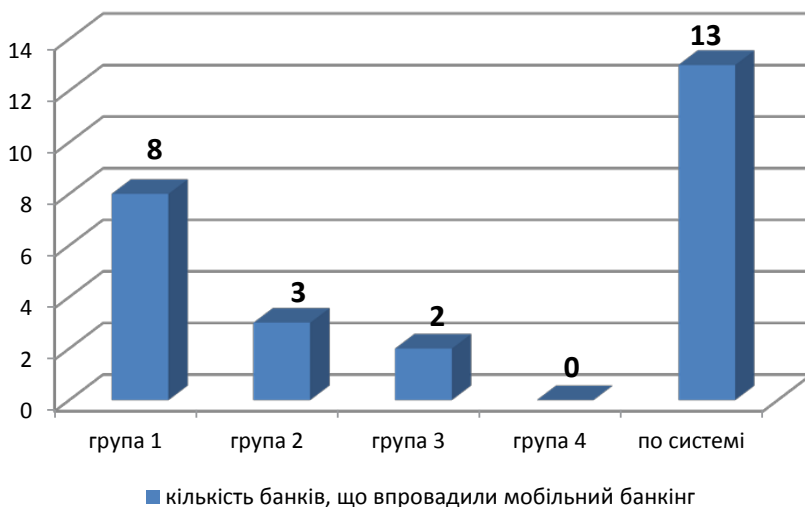

Рис. 3. Рівень впровадження мобільного банкінгу банками України

користуються мобільними додатками. Своєю чергою, у вересні 2015 р. найвідоміше англomовне видання «KyivPost Україна» провело опитування серед українців та визначило, що «Приват24» є найкращим мобільним додатком, розробленим в Україні, який має понад 3 млн. завантажень, що, безперечно, свідчить про його якість та корисність [6].

Наступною інноваційною тенденцією, що вже сьогодні набула популярності у світових банків-інноваторів, є наявність автоматизованих відділень та терміналів самообслуговування. Статистичні джерела відображають, що значення відділень банків як каналу обслуговування клієнтів постійно знижується, головною причиною чого є рух у бік цифрових банків.

В Україні автоматизовані відділення та мережі терміналів самообслуговування станом на 01.10.2015 р. пропонують лише 24 із 127 банків, що становить 19% банківської системи України: 71% банків I групи (10 із 14 банків), 50% банків II групи (7 із 14), 13% банків III групи (3 із 24) і лише 5% банків IV групи (4 із 75 банків). Можна зробити висновок про низький рівень запровадження автоматизованих відділень та терміналів самообслуговування в Україні [2].

На сьогодні українські банки вже зрозуміли переваги соціальних мереж та активно працюють там із клієнтами, про що свідчать такі дані: 45 із 127 українських банків, або 35% від загальної їх кількості, мають сторінки у соціальній мережі Facebook. Стратегії, що обирають українські банки для своєї роботи у соціальних мережах, дуже різняться. Але вже сьогодні можна звернути увагу на декілька спільнот, що створилися навколо сторінок банків та за якими активно слідкують і взаємодіють як клієнти банку, так і потенційні клієнти.

Забезпеченість вітчизняних банківських установ матеріальними ресурсами є на високому рівні. У розпорядженні більшості банків знаходяться добре обладнані будівлі, постійно оновлюється офісна комп'ютерна техніка, тобто начебто створено всі умови для побудови ефективного процесу функціонування банківської установи. Проте відмічають застарілість технологій, банкоматів і POS-терміналів.

Уважаємо, що тісна співпраця України з європейськими країнами, зокрема у сфері банківського обслуговування, виведе галузь на сучасний рівень, як в обладнанні, що направлене на комфорт клієнта, так і на загальний рівень банківського обслуговування.

Висновки з цього дослідження. Актуальність державної підтримки інноваційної політики на ринку банківських послуг потребує насамперед розробку стратегії розвитку банківської системи на перспективу як складового елементу розвитку фінансового ринку загалом.

Підводячи підсумок, слід зазначити:

1) інновації у банківській сфері – кінцевий результат інноваційної діяльності банку, який отримав реалізацію у вигляді нового або вдосконаленого банківського продукту чи послуги, які впроваджено в практичну діяльність;

2) запровадження інноваційних банківських проектів – найпріоритетніший напрям подальшого розвитку банківських установ та отримання конкурентних переваг на ринку фінансово-кредитних послуг України;

3) причини, які обумовлюють необхідність запровадження інновацій: підвищення прибуткової діяльності банку; генерування нових потоків доходів за рахунок запровадження інноваційних продуктів високої якості; підвищення операційної ефективності; формування сучасного іміджу банківської установи;

4) до перспективних напрямів банківських інновацій варто віднести «багатоканальну діяльність» із поєднанням нових і традиційних технологій і інструментів; віртуальні банківські й фінансові технології; комплексне використання нових інформаційних і комунікаційних технологій; нові банківські продукти (послуги) на базі нових технологій.

Саме тому доцільно на рівні Верховної Ради з участю уряду, НБУ, банківських асоціацій та регулюючих органів розробити стратегію розвитку ринку фінансових послуг, в якій передбачити:

– основні інноваційні напрями розвитку ринку банківських послуг і методи їх підтримки;

– розвиток і запровадження перспективних технологій обслуговування клієнтів, обробки та передачі інформації;

– взаємодію різних сегментів ринку фінансових послуг;

– розвиток системи регулювання і нагляду ринку фінансових послуг як єдиного цілого, а не окремих його сегментів. Розробка і запровадження такої стратегічної програми дасть змогу розвинути в Україні цілком конкурентоспроможний ринок фінансових послуг і його найбільшу складову частину – ринок банківських послуг, що слугуватиме стимулом і каталізатором інноваційного розвитку економіки загалом.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Банки и банковское дело / Под ред. д.э.н., проф. И.Т. Балабанова. – СПб.: Питер, 2013. – 256 с.
2. Банківська система 2015: виклики та перспективи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/id=14741673>.
3. Єгоричева С.Б. Банківські інновації: [навч. посіб.] / С.Б. Єгоричева. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 208 с.
4. Заборовець Ю.О. Сутність, зміст та перспективи розвитку інноваційних технологій у банківських установах України / Ю.О. Заборовець // Сталий розвиток економіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // file:///D:/Downloads/sre_2014_2_32.pdf.
5. Карчева І.Я. Теоретичні та практичні аспекти забезпечення ефективності інноваційної діяльності банків / І.Я. Карчева // Бізнес Інформ. – 2014. – № 6. – С. 343–347.
6. Розвиток інновацій у сучасній банківській сфері України / Н.М. Матвійчук, Н.Ю. Бурлачук, Ж.В. Гарбар // Молодий вчений. – 2015. – № 5 (20). – Ч. 2.
7. Меренкова О.В. Інноваційні технології банківської діяльності як елемент сучасного економічного мислення / О.В. Меренкова // Сучасна картина світу: Природа, суспільство, людина: збірник наукових праць. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2008. – С. 186–194.
8. Санто Б. Инновация как средство экономического развития / Б. Санто; пер. с венг. – М.: Прогресс, 2013. – 296 с.
9. Степаненко О.П. Тенденції інноваційного розвитку банківської системи України / О.П. Степаненко // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 6 (132). – С. 5–13.
10. Тисячна Ю.С. Сучасний стан та розвиток банківської системи в контексті забезпечення безперервності відтворювальних процесів / Ю.С. Тисячна // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. – 2012. – № 4 (20). – С. 25–32.
11. Чиж Н.М. Банківські інновації: проблеми та перспективи / Н.М. Чиж, М.І. Дзямулич // Економічні науки. Серія «Облік і фінанси». – 2012. – Вип. 9 (33). – Ч. 4. – С. 67–75.